

Synpunkter om tidigare avslut av elcertifikatsystemet
Energimyndigheten

Skickat den 4 februari 2025 till elcertifikat@energimyndigheten.se

Bodecker Partners synpunkter på Energimyndighetens rapport om tidigare avslut av elcertifikatsystemet

Bodecker Partners bedriver oberoende rådgivning inom den nordiska elmarknaden sedan 2016. I våra uppdrag ingår att upprätta riskpolicyer, säkringsstrategier samt sköta försäljning av el, elcertifikat och ursprungsgarantier för våra kunders räkning. Våra kunder är främst internationella investerare i nordiska vindkraftsparker.

Upplevd funktion av elcertifikatmarknaden idag

Väl fungerande system och handel

Elcertifikatsystemet uppvisar väl fungerade processer och rutiner hos kvotpliktiga aktörer samt en god förståelse för avgiften från slutkundernas sida. En fortsatt annulleringsgrad på nära 100% tyder på bred acceptans.

Elcertifikatsystemet har tydliggjort statens ambitioner för energiomställningen och bidragit till effektiv måluppfyllnad till en förhållandevis låg kostnad för slutkunderna. Ett välfungerande och politiskt förankrat system har gett tydlighet och trygghet gentemot investerare där politisk långsiktighet är avgörande i investeringsbeslut för storskaliga elproduktionsanläggningar.

Misslyckande att stänga systemet i tid

Priserna på elcertifikat har fallit kraftigt då den svenska staten inte lyckades implementera en nödvändig och väl fungerande stoppmekanism i tid. Inför beslut om stoppmekanism 2019¹ poängterade både vi och flertalet andra remissinstanser behovet av ett volymstopp för att säkerställa att ingen tilldelning, utöver vad som ryms för att nå målet, tillåts inom ramen för systemet. Vi föreslog då ett stopp när totalt 696 miljoner elcertifikat hade fått tilldelning². Detta för att undvika det enorma överskott och kraschade priser som vi ser idag. Regeringen valde dock att bortse från de uppenbara konsekvenserna och införde en urvattnad stoppmekanism som lett till dagens situation.

Idag är priset på elcertifikat så lågt att det är på gränsen att täcka de kostnader som systemet medför för elproducenter. Därför ser vi också att aktörer börjar lämna systemet. En bidragande orsak till att inte fler har lämnat har varit att Kontrollstation 2023 lämnade utrymme för ett eventuellt förtida avslut. Det har lett till att vissa avvaktat utträde i förhoppningen om kompensation vid formellt förtida avslut. Ett slutligt besked kring detta, oavsett vilket, är därför viktigt för att skapa transparens och möjlighet till rätt beslutsunderlag.

¹ Kontrollstation 2019 för elcertifikatsystemet” (M2018/02927/Ee)

² [bodecker-partners.pdf](#)

Brist på transparens

Marknaden har inte fått rätt förutsättningar att fungera eftersom det har saknats transparens i handeln. I rapporten identifierades detta som ett problem och åtgärder föreslogs, men inga sådana vidtogs. Transparensen har dessutom försämrats ytterligare sedan dess då varken Cesar eller NECS har redovisat statistik från systemet sedan systemuppgradering under hösten 2023.

Misslyckad transparens har inneburit högre kostnader för slutkunden som fått betala ett betydligt högre pris för elcertifikat på sin elräkning än vad elproducenterna erhållit som intäkt baserat på Nasdaq noterade priser. De resulterande stora marginalerna hos elhandelsbolagen har bidragit till att förslagen tariffmodell för kostnadsdelning inte har implementerats och kostnaderna för systemets misslyckade överskott har istället hamnat helt på elproducenterna. Elhandelsbolagen har de sista två åren fakturerat mellan 0,1-1 öre/kWh när verkliga värdet har varit 0,025 öre/kWh. En offentlig presentation av priserna och transaktionerna som läggs in i Cesar/NECS hade bidragit till förbättrad marknad med bättre likviditet och transparens och vi föreslår att detta åtgärdas framöver.

Konsekvenser av ett tidigare avslut

För det första vill vi nyansera myndighetens syn på att aktörer själva har efterfrågat ett tidigare avslut av elcertifikatsystemet. Vi måste poängtera att i många fall handlade detta om en önskan om tidigare avslut innan systemet hann överbyggas. D.v.s. detta är redan för sent och skulle ha gjorts i samband med stoppmekanismen. Dock finns även idag argument för att systemet inte längre uppfyller någon funktion. Det måste dock vägas mot risker varav vi kommer att redogöra för några här nedan.

Politisk förutsägbarhet som investeringsförutsättning

När regeringen valde att bortse från de uppenbara konsekvenserna och implementerade en icke-fungerande stoppmekanism så föranledde detta mycket kritik och till och med förberedelser till stämning av den svenska staten för retroaktiv förändring med stor påverkan på befintliga investeringar. Stora investeringsbeslut hade tagits utifrån Näringsutskottets överväganden och instruktion till Energimyndigheten angående stoppregel. Ur texten i betänkandet: "Avsaknaden av en stoppregel kan leda till ett överutbud av elcertifikat och därmed till en priskollaps. Risker för en sådan priskollaps kan påverka nya investeringar och även måluppfyllelsen. Sverige bör därför införa en stoppregel som ska bidra till balans mellan utbud och efterfrågan på elcertifikatsmarknaden."³. Detta är mycket viktigt att ha med sig i eventuella förändringar av system med påverkan på redan gjorda investeringar.

Som vi tidigare nämnt är politisk långsiktighet och stabilitet avgörande för investeringar i energisektorn. Att först misslyckas med att stoppa systemet vid måluppfyllnad, och sedan istället, när de uppenbara konsekvenserna blir verklighet, stänga det för alla, riskerar att återigen väcka stor irritation och krav från de som drabbas. Det ökar även riskpåslaget hos investerare som tittar på framtida energiprojekt i Sverige. Vilka nya statliga incitamentssystem eller beslut kan också komma att rivas upp så fort det inte blir riktigt som det var tänkt?

För att motivera en så stor åtgärd som förtida nedstängning måste det mycket tydligt kunna bevisas att systemet inte har någon framtid och att priserna aldrig kommer att kunna överstiga kostnaderna. Vi anser inte att detta går att säga med hundra procentig säkerhet då det är en fri

³ Näringsutskottets betänkande 2016/2017 NU20

marknad och marknadsaktörers handelsagerande inte går att förutspå. Man bör då vara mycket försiktig att från politiskt håll stoppa marknadsaktörer från att få möjlighet att agera utifrån givna och långsiktiga förutsättningar på en fri marknad. Framför allt då ett av budskapen till att man inte stoppade systemet vid måluppfyllnad var just att det är en fri marknad. Det blir svårsmält för de som drabbas och riskerar framstå som mycket maktfullkomligt om marknadsargumentet används först för att inte agera och sedan just för att agera. I båda fallen till nackdel för elproducenterna.

Befintliga avtal

Det finns sannolikt fortfarande giltiga långa köpavtal av elcertifikat (inom PPA eller separata "EPA") som skrevs 2014-2019, där köparen betalar över 100 SEK/NOK per elcertifikat. Om systemet avslutas i förtid kan det bli mycket komplicerat för parterna i dessa PPA att hitta en uppgörelse. Även inom diverse omförhandlingar och uppgörelser kring PPA:er har elcertifikat varit en faktor. Vi ser en uppenbar risk att någon eller flera av dessa kommer känna sig lurade vid en förtida nedstängning och kräva motsvarande ersättning från norska eller svenska staten.

Kompensation vid förtida stängning

Oavsett hur en förtida stängning görs så kommer med hög sannolikhet aktörer att ställa krav på ersättning. Att hitta en ersättningsnivå för alla med kvarvarande tilldelning riskerar bli komplicerat.

När den svenska lagen om utvidgningen togs 2017 fanns Energimyndighetens uppskattning av framtida elcertpris med i propositionen. [Proposition 2016/17:175 to Swedish Government, "Nytt mål för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatssystemet 2017", page 52, "Implications for electricity users"]. Implicit i detta underlag var en förväntan om ett framtida elcertpris på 56 till 185 SEK. Dessa nivåer användes i vissa beslutsunderlag och kan vara en möjlig prisnivå för ersättning att ta i beaktande.

De aktörer som inom befintliga PPA/EPA avtal fortsatt får över 100 NOK/SEK för sina certifikat kommer troligen att vilja ha ersättningen på liknande nivåer minst så länge avtalen gäller.

Alternativt ska ersättningen vara nuvarande marknadspris. Men då bortses som sagt från den, om än inte så sannolika, möjligheten att marknadsagerande skulle kunna resultera i högre prisnivåer under perioden.

Oavsett ersättningsnivå så kommer det innebära en kostnad för staten som inte, liksom systemkostnaderna, kan ersättas av marknadsaktörerna själva.

Varför inte använda system och processer för utökat teknikneutralt incitamentsystem?

De flesta är nog överens om att elcertifikatsystemet har väl fungerade processer och rutiner hos kvotpliktiga aktörer, en allmänt god förståelse, samt har bidragit till effektiv måluppfyllnad till en förhållandevis låg kostnad för samhälle och konsumenter.

Detta redan väletablerade system skulle kunna utnyttjas för eventuella framtida incitamentsystem till specifika kraftslag eller, ännu hellre, förmågor i elsystemet. Målet skulle kunna ändras till fossilfri ny kraft och tilldelning utformas efter behov av systemförmågor där de som bäst uppfyller behoven skulle belönas. T.ex. skulle man kunna tänka sig tilldelningsnivå utifrån förmåga att leverera baskraftsliknande struktur, och/eller till flexibilitet etc. Kanske

skulle det även kunna användas istället för, eller som del i, finansiering av ny kärnkraft och havsbaserad vindkraft.

Genom att stänga elcertifikatsystemet i förtid försvinner möjligheten att kunna förlänga och/eller utöka detta mycket väl fungerande system med redan uppsatta lagar, kontoregister och processer till nya möjligheter. Genom att istället låta marknaden ha sin gång och systemet stå kvar orört under kvarvarande 10 år ges tid att undersöka möjligheten till fortsatt användning för nya mål om ett fossilfritt energisystem till 2045.

Sevdie Denli & Mia Bodin

Bodecker Partners AB

Malmö, 2025-02-04